

stierven weg met een ingebeelden hemel voor oogen, en ontwaakten op de plaats der eeuwige pijniging, dewijl zij bouwden, niet op een vaste rots, maar op den ijdel en zandgrond van het „verschijnsel van den godsdienst”.

Dit zegt het menschelijk hart als zoodanig reeds: het leven is verbonden aan de kennis en den dienst van God. Maar wat niet geweten wordt van nature, wat expresselijk geopenbaard worden moest, is dit: dat het werkelijke leven verbonden is aan de kennis en den dienst van den *eenigen, waarachtigen God*.

Niet de kennis als zoodanig maakt zalig. Maar wel de *ware*, de *zuivere* kennis. Wie dit verstaat, vat de diepe beteekenis van het verheven woord van Jezus, uit diens hoogepriesterlijk gebed: „Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, den eenigen, waarachtigen God, en Jezus Christus, dien Gij gezonden hebt.” In die woorden ligt de saamvatting van heel ons betoog gegeven. Het is als het ware het kort begrip der Christelijke religie.

Vooreerst hebben wij er op te letten, dat de woorden „dit is het eeuwige leven”, volgens de juiste opmerking der Kanttekenaren, beteekenen: „Dat is de weg en het middel om tot het eeuwige leven te komen.” Het eeuwige leven is niet anders te verkrijgen en deelachtig te worden, dan door het *éénige* middel van de kennis Gods. Het Nieuwe Testament sluit zich, zooals altijd, ook hier aan bij de profetische waarheid van het Oude Testament: „*door Zijne kennis* (d. w. z. door Hem te kennen, door middel van kennis des HEEREN) zal Mijn Knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardig maken.” (Jesaja 53 : 11.)

In de tweede plaats dient er nu bijzonderlijk op gelet te worden, dat het leven der rechtvaardigen niet toegezegd wordt aan hen, die kennis hebben van het bestaan van een God, of van een godenwereld, en met eerbied ten opzichte van de eeuwige dingen leven. De poort is niet wijd, maar